

הגאון רבי פנחס פרידמן שליט"א
ראש הכוללים בעלזא

שיעור

בענין מצות מצה

בפרוסה

הגאון רבי פנחס פרידמן שליט"א

שיעור בענין מצות מצה בפרוסה

- ברכות לט ע"ב הכל מודים בפסח וכו'.
- רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח הלכה ו ולוקח שני ריקין וכו'.
- טור אורח חיים סימן תעג ויקח מצה האמצעית וכו'. שלחן ערוך שם סעיף ו.
- מאירי פסחים קטו ע"ב.
- ר"ן פסחים כה ע"ב בדפי הרי"ף.
- שלחן ערוך הרב סימן תעג סעיף לה - לו.
- ביאור הגר"א סימן תעג אות לו.

תוכן הענינים

- ביאור מחלוקת הרמב"ם על הטור והמחבר מתי לבצע את היחץ, שיטת הרמב"ם שחוצה המצה לפני ברכת אכילת מצה. שיטת הטור והמחבר שחוצה המצה לפני אמירת ההגדה.
- כמה טעמים נפלאים שמקדימים לפרוס את המצה לפני אמירת ההגדה: א. הטעם של המאירי. ב. הטעם של הר"ן לפי רב האי גאון. ג. הטעם של השלחן ערוך הרב. ד. הטעם של ביאור הגר"א.
- מחלוקת הראשונים אם יש חובה שכזית המצה בליל פסח תהיה פרוסה או שהוא רק רשות. שיטת הר"ן בשם רב האי גאון שהיא רק רשות, ואם יש לפניו מצה שלימה עדיף לברך עליה מלברך על הפרוסה.
- חידושו של הגר"א שגם האפיקומן צריך לאכול מצה פרוסה.
- חידוש גדול במי שאינו יכול לאכול שני כזיתים לאפיקומן ואוכל רק כזית אחד, מה יכוון בעת אכילתו לדעת הגר"א.

תקב

בית חדש

אורח חיים תעג הלכות פסח

בית יוסף

שנפטרו צרכת טורח פרי האדמה שמכר על הירקות נטויל ראשון ור"י חולק וסובר דלא נפטור בלוחה ברכה משום לאגדמא והלילה הו הפסק טובא אלא טעמו של דבר לפי שהמרוז נחשב כדברים הנאים מתמה הסעודה נמוך הסעודה שצרכת הלחם פוטרתו ומ"ש המוספות (קטו. ד"ה והדר) והר"ש צ"כ צ"כ ע"כ פסקים (פי' כו) נמשך ממחלוקתם זו דנחלקו נמי לענין טורח נפשות דלר"י דהו הפסק בלאגדמא והלילה ממילא נריך לברך אחר טיבול ראשון טורח

נפשות רבות ולרשב"ם אין צריך לברך אחריו ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל (ה"ל פסח בקצרה קלה ע"ג, שר"ת כלל יד סי' ה.) (ט) **ויקח המצה האמצעית**

צרכת המוציא אם כן אחר טיבול ראשון נריך לברך אם אכל כזית ולרשב"ם (קד: ד"ה פשיטא) שקובר שהוא נפטור צרכת טורח פרי האדמה שמכר נטויל ראשון א"כ אין לברך אחר טיבול ראשון דא"כ יערך לחזור ולברך טורח פרי האדמה נטויל שי ולפי זה לא הוה ליה לרבינו לכתוב דלרשב"ם אין נריך לברך אחריו דמשמע שאם רצה לברך רשאי ואינו כן דא"כ נמלא שהוא מברך ברכה שאינה לריכה ואסור אלא כן הוה ליה לכתוב ולרשב"ם

נפשות שאין צרכת המזון פוטרת מה שאכל כבר קודם סעודה והפסיק בלאגדמא והלילה בין אכילה לסעודה ולרשב"ם אין נריך לברך דמאחר לאגדמא והלילה לא הו הפסק כל עיקר שהרי צרכת טורח פרי האדמה שמכר על הירקות נטויל ראשון פוטרו ג"כ טיבול שני מצרכת טורח פרי האדמה א"כ ממילא נמי ודאי צרכת המזון שלאחר הסעודה פוטרו נטויל שני מצרכת טורח פרי האדמה נטויל ראשון שלאחריו וכן נראה ממה שהביא הר"ש מהלוקה רשב"ם ור"י נפקיו דאלמא דנפקא מיניהו לענין דינא דאין דרכו של הרא"ש להביא המחלוקת של המפרשים בפירושא דשמעתתא היכא דלא נפקא מיניהו מדי לענין דינא: וצריך לבאר שזה שכתב רבינו דלרשב"ם אין צריך לברך. דמשמע דאם נא לברך הרשות בידו היינו לומר שאם נחכוין נטויל ראשון שלא לפטור צרכת זו כי אם אלו הירקות שנטויל זה ממילא נריך לחזור ולברך טורח פרי האדמה נטויל שני ומשך מזה שנריך לברך טורח נפשות אחר טיבול הראשון אלא כשנחכוין לפטור

אין לו לברך אחריו. והרב המגיד (פ"ח ה"ג) כתב בשם הרשב"א (שר"ת ח"א סי' עב, רמא, מיהסות סי' לא-רט) שאינו מברך אחר טיבול זה והבי נקטינן: **כתב האגור (פי' מחא) מהר"י מולין (סדר ההגדה ע"י נו סי' יד, שו"ת סי' נח אות א)** הורה לחזר אחר כרפס לטויל ראשון שקורין בלע"ז אפי"ו כי אינו מרור ושם סמך בלוקה דין כרפס אוחיטו ס' פ"כ ששעברו מנרים ששים רטוא אכל נטיטרוסיל"ו וקריב"ל בלשון אשכנז היה מסופק שמה עולשין שהוא מין מרור ולאחר שמילא כריסו ממרור נטויל ראשון היין יצרך על אכילת מרור (ע"י קטו.) וכשאין לו כרפס יקח כרתי פור"י בלע"ז עכ"ל וכנראה שלא היה נקי בפירוש עולשין ולכן נסתפק שמה הוא פטיטרוסיל"ו אכל אלו יודעים שעולשין הוא אינדיווי"א בלע"ז ואינו ענין לפטיטרוסיל"ו (טו): **ויקח המצה האמצעית ויבצענה לשנים** ויתן חציה לאחד מן המסובים לשברה לאפיקומן. כ"כ הרא"ש

§

צרכת זו גם המרור שנטויל שני ודאי דאין לו לברך טורח נפשות אחר טיבול ראשון: **והקשה מהר"ל מפראג (סג)** על דברי רבינו שכתב דלר"י מברך אחר טיבול ראשון טורח נפשות ל"ג הלא כתב הרא"ש (פי' ה) דשמי טוסות הראשונות דקודם הסעודה השייך כדברים הנאים מתמה הסעודה מפני דין שלפני המזון נא להמשיך תאות המאכל ונכלל סעודה הן ולפיכך אין נריך לברך אחריו ונפטורין מצרכת המזון א"כ הוה הדין נמי הירקות שאין ג"כ להמשיך תאות המאכל כמ"ש המוספות צ"כ ע"כ פסקים (סג) אפילו אוחן שצ"כ קודם סעודה נחשבין כמחוק הסעודה וצרכת המזון פוטרתן ואמאי נריך לברך אחריו טורח נפשות. ולא קשה מידי דלהר"ש ודאי שהסכים לרעה רשב"ם בלאגדמא והלילה לא הו הפסק לענין צרכת טורח פרי האדמה נטויל שני דלא הו הפסק אפילו לענין צרכת דכוסות אכל לר"י הו הפסק אפילו לענין צרכת דשמי טוסות הראשונות אי נמי סבירא ליה לר"י דירקות שקודם הסעודה לא נחשבו כ"כ להמשיך תאות המאכל אלא אם כן אוכל הסעודה מיד ולא דמי לין דקודם הסעודה דממשיכין אפילו איכא שהוא טובא קודם סעודה והמוספות לא כתבו דלמשיכין הירקות אלא לגבי מרור שאוכל נמוך הסעודה ע"י"ש דף קע"ו (פ"ח) ד"ה והדר אכיל. אי נמי אפילו ר"י מודה דכיון דתקינו רבנן למימר אגדמא והלילה על כוס שני לא הו הפסק לענין צרכת דכוסות אכל לענין צרכת דטויל ודאי הו הפסק דאין ענין צרכת דטויל שהוא נא להיכרח דמיקומו בלאגדמא והלילה ולפיכך הו הפסק לרדייה. אכן הסמ"ג בעדן של פסח (עשין מא קס): כתב בהדיא בשם ר"י שלא היה מברך טורח נפשות אחר טיבול ראשון ושכן נהג גם ר"ת ואולי ר"י החמיר דבר שלא לעשות מעשה על פי ענינו אלא מדעתה היה חייב לברך לפי פירושא בסוגיא: ודע שכתב הרשב"א נמשונה ציטון רמ"א שאחר אכילת המרור חייב לברך טורח נפשות ופותר את המרור ואת הירק שאכל נטויל הראשון ואין לברך טורח נפשות אחר הירק ונריך לומר דסבירא ליה ג"כ כצרכת רשב"ם בלאגדמא והלילה לא הו הפסק וכנה עוד הרב ז"ל ג"כ שאם בריך לאחר הירק מיד טורח נפשות או נריך לחזור ולברך טורח פרי האדמה ולאכול מרור ולחזור ולברך טורח נפשות עד כאן אכל ר"י ז"ל וסובר דאין נריך לברך על המרור לא לפניו ולא לאחריו דדינו כדברים הנאים נמוך הסעודה מממת הסעודה דאינם לריכוס צרכת לא לפנייה ולא לאחריה צרכת המוציא וצרכת המזון פוטרתן: **ולענין** הלכה נראה נעמי שבעל נפש הרואה לנאח ידי חובת כל הגאונים יאכל נטויל [ראשון] כזית שלם כדברי הרמב"ם ודעימיה ויהא דעמו נשעת צרכת טורח פרי האדמה שלא לפטור המרור צרכת זו וממילא חייב לברך אחר טיבול ראשון טורח נפשות לצרכי הכל ואח"כ כשיצרך המוציא יכוין נמי שלא להוציא המרור צרכת המוציא ויחזור ויברך על המרור טורח פרי האדמה ועל אכילת מרור ויברך אחריו טורח נפשות דאו יואל ידי חובתו לדעת כל הגאונים ואין כאן משום צרכת שאינה לריכה מאחר שאינו עושה כן אלא לאפוקי נפשיה מפלוגתא וכן קצתו ההלכה אלא המבדיל על השולקן קודם נעילה דכיון שלא להוציא היין שנמוך הסעודה כדי לאפוקי נפשיה מפלוגתא ואו נריך לברך לאחר היין של הבדלה מעין שלש ונריך נמי לברך צרכת ראשונה על היין שנמוך הסעודה ואין צוה משום צרכת שאינה לריכה עיין לעיל ציטון קע"ד (סג ד ד"ה וק):

יא **ויקח המצה האמצעית ויבצענה לשנים.** כ"כ הרא"ש וכ"כ בהגהות מיימוניות (סוף פ"ח אות ז) בעדן מהר"ם ושכן פירש ראב"ה

דרכי משה

(טו) כתב המרדכי ריש נוסח סדר הקצור שיסוד (לג ע"ג) שייטבול כל הירק בחומץ. וכתב עוד (סג) דאין לעשות שני הטיבולין בזה אחר זה אלא יפסיק בהגדה בנתיים. וכתב מהר"ל (סדר ההגדה ע"ג קטו סופ"ו לו) דיש נוהגים שלא לאכול שום טיבול באותו לילה רק שני טיבולים אלו לדין:

פרישה

טיבול ראשון דאם כן יערך לחזור ולברך טורח פרי האדמה נטויל שני ולפי זה לא הו ליה לרבינו לכתוב דלרשב"ם א"ל לברך אחריו דמשמע שאם רצה לברך אחריו רשאי ואינו כן דא"כ נמלא שהוא מברך ברכה שאינה לריכה ואסור אלא כן הו ליה לרבינו לכתוב ולרשב"ם אין לו לברך אחריו. ב"י: (ט) ויקח המצה האמצעית וכו'. כתב הכל ט והמנהג להלקח קודם שקורא ההגדה כדי שיאמר עליה הו לחמא עמא מה לעני כפרוסה אף כן בפרוסה. ואין נריך לשבט ולומר כהא לחמא:

הגהות והערות

[ג] עיין מ"ש בהערות כח"ה דלדעת ר"י גם בפחות כזית מכרך בורא נפשות: [ג"י] דהיינו הרשב"א (בית ארוזים אות קפ): [ד] עיין לעיל בהגדה ט"י על הכ"ח: [ד"י] דין זה כתב הרמב"ם כסימן תעו בהגה טעין ב:

בית יוסף אורח חיים תעג הלכות פסח בית חדש תקג

(פי' ל) והמרדכי נפרק ערבי פסחים (גמ.) וכ"כ הגהות מיימון (דפי' קושטא ס"ח ה"ג, עסק הגדה אורח) שכתב ה"ר מאיר (סו"ת דפי' נלנין עמ' 302 סי' ד) להן ודלא כמפר המנוחות (פסין מא קיט:) והרוקח (פי' רפג) שפירשו לנצות הראשונה: ונותנין אותה תחת המפה וכו'

ויבצענה לשנים ויתן חציה לאחד מן המסובין לשמרה לאפיקומן. ונותנין אותה תחת המפה וכו' למשארותם צדורות בשמלותם. וחציה השני ישים בין שתי השלמות כדי שיפגע בשלמה תחלה כשיבוא לברך ברכת המוציא שממנה יש לו לבצוע. ויגביה הקערה שבה המצות [ו] ויאמר הא להמא וכו' (י"ז) עד מה נשתנה ואז יצוה להסירה מעל השולחן כאילו כבר אכלו כדי

למשארותם (שמות יב דף וכו'. כ"כ הרוקח (סג): כתב הכל טו (הג) פסח יב) המנהג לתקת קודם שיקרא ההגדה כדי שלא יאמר עליה הא למחא עניא מה לעני בפרוסה אף כאן בפרוסה (קטו): יש אומרים שהוא כדי שיראו המינוקות וישאלו מפני מה אתה מטמינים המנה ועדיין לא אכלנו יש אומרים כדי שלא יראו ויאלו אותה מן הקערה בשוגג ולא יהיה לו

עוד מנה משומרת בחחרונה ולפיכך מנייעין אותה עכ"ל: וחציה ישים בין שתי השלמות וכו'. כ"כ הרא"ש נפרק ערבי פסחים (סג): ויגביה הקערה שבה המצות וכו'. שם (קטו): למה עוקרין השולחן כדי שיקרו המינוקות וישאלו ויכחו המוספות (ד"ה למה) והרא"ש (פי' טו) והאידעא ששלמות שגנו גדולים וטורח לסקנן מסלקין הקערה שבה המנה כאילו אינם רוצים לאכול יותר וכ"כ רש"ב (ד"ה אין עוקר) ח"ל והי מיילי לדידהו דהוה להו שולחן קטן לפני מי שאומר ההגדה לכו זכר לכל אחד אצל אנו מסלקים את הקערה שבה מנה ומרור ושני תבשילין לטוף השולחן ודי לנו נכך ויש שנהגים להגביה את הקערה על הכף והגבהתה מנס ואין כאן היכר למינוק אצל עוקרין הקערה לגמרי ונמנה בקרן וית כאילו כבר אכלו כדי שיכיר המינוק וישאל דמאי לעקירת שולחן עכ"ל. וכמה בהגהות מיימוניות (דפי' קושטא פ"ו ה"ג) ובסמ"ק (בהגהות הרי"ף סי' קמז אורח) כשהוא מתחיל הא למחא עניא יגביה הקערה ויעקרה מלמנו וימנה בסוף השולחן וכשמחיל עבדים היינו יחזירנה לפניו. והרא"ש כתב במשנה (כלל ד פי' ה) יגביה הקערה ויאמר הא למחא עניא וכו' עד מה נשתנה ויקח הקערה שבה המנה ויצו להסירה מעל השולחן כדי שיראה המינוק וישאל למה מסלקין הלחם ועדיין לא אכלנו וגם תחזין כוס שני כדי שישאל המינוק לפי שאין דרך למוזג שמי כוסות קודם האכילה ואומר מה נשתנה וכו' וכן הס' דברי רבינו:

על אכילת מנה שהוא בא חובה ללילה זה שזו היא מנה הראשונה אכילת מנה אלא משום דמיר ושאני מדיר מדיר קודם אינה מנה כל כך לפיכך מניח הפרוסה על שמי השלמות אך קשה דהא אמרינן (נרות לט:) דנפסק הכל מודים שמניח הפרוסה בתוך השלמה ופירש רש"י בתוך השלמה היינו חמת השלמה וכן פירשו כל המפרשים ונראה דמחא טעמא נמי כתב הסמ"ג (סג) דאע"ג דבצוע לראשונה מניח בין שמי השלמות וי"ל דאינו ס"ל דכשמניח הפרוסה על השלמה זהו בתוך השלמה וכן העתיק הב"י פירש סימן מע"ה (ד"ה ומ"ש שם) בשם הרשב"א בתשובה (פשו' ודף הרשב"א עמ' רמב) עי"ש: כתב במהרי"ל (סדר ההגדה עמ' קג סי' בא) דחלק הגדול יקח לאפיקומן ולא פחות מחציה דהיינו חלק הקטן וכ"כ מהרש"ל (שו"ת סי' פח) ונראה דהטעם הוא משום דרצוי להשמיר לאכול אפיקומן שני ימים על פי פירוש רש"ב (קט: ד"ה אין מפטירין) אחד זכר לפסח ואחד זכר למנה הנאלמת עם הפסח כמו שיכתב לקמן נראה סימן מע"ה (פס' ה ד"ה ומנהגינו) לכך הגרי"ב ליקח חלק הגדול נראה לי ודלא כמ"ש במהרי"ל (עמ' קטו סי' לה) משום חיצוץ מנה ונאכל על השוגע וגם כדי שיעשה דטעמים אלו אין להם יקוד כנ"ל: ובה שכתב ויגביה הקערה וכו'. כ"כ הרא"ש בתשובה דמגביה משום שיאמר הא למחא עניא וכו' עד מה נשתנה: ובה שכתב ואז יצוה

דרכי משה

(יז) כתב מה"ר אברהם מפראג דאין לשבש ולומר כהא לחמא אלא הא לחמא על שם המקרא (שמות טו לב) למען יראו את הלחם וגו'. כתב מהרי"ב דיש לומר הא לחמא בלשון שמבינים הקטנים והנשים וכן עשה ר"י מלונדרי"ש יתקן כל הגדה בלשון לעי" כרי שיכינו הקטנים והנשים עכ"ל והכל בו (פי' ג ג.) כתב דמנהג יפה הוא:

דרישה

[ו] ויאמר הא לחמא וכו'. נדפס בגליון (פי' ד"ס אות יז) ואין צורך לשבש ולומר כהא לחמא כי לשון הפסוק הוא למען יראו את הלחם וגו' עכ"ל והוא מהגהות ר' אברהם מפראג ואע"ג שהפסוק למען יראו וגו' אמר שאכלו במדבר קאי ולא אמצות שאכלו במצרים מכל מקום מיייתי שפיר ראהו כמו שכאן נאמר למען יראו את הלחם אף שלא מלחם זה אכלו כיון שממין הלחם [הזה] אכלו שייך לומר עליו למען יראו את הלחם ולא כלחם ה"ג דכוותיה במצה וק"ל:

הגהות והערות

לה) ועיין עור פסקים ומנהגים מהדורת כהנא סימן תג ועמוד קעד ובתשב"ץ סימן צט:

רמו

בית הכירה

פירשו בה הכל מודים במסח שאם הביאו לפניו פרוסה ושלימה מברך על הפרוסה אם ירצה ומכל מקום אין לו לסרוס בשביל כך, וכל שכן שאם יש לו שלימות שמכרך עליהן והרבר הדור יותר, ולא נאמר אף כאן בפרוסה אלא לתורת רשות, וכמו שאמרו שם י"י, האי כובא דארעא נהמא הוא ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח מאי טעמא לחם עוני כתיב ביה, ודאי זו מתורת רשות נאמרה, ואף חברתה כן, והדברים נראין, אלא שהמנהג לפרוס, ומנתג בעלמא הוא, אלא שנראה שנהגו בפרוסה כדי שישתמשו מוזהצנעת חציה תחת המפה, עד שמתוך כך נותנין לב יותר לאכול כוית מצה באחרונה זכר לפסח.

שלמות בשבת מאי טעמא לקטו לחם משנה כתיב, ואם בימים טובים ממה שפרשו הגאונים ד"ל⁴⁰⁰, שאף בימים טובים כן, שהרי בשבת אין הטעם אלא מפני שלא היה המן יורד בשבת והיה יורד ערב שבת כפלים וכדכתיב לקטו לחם משנה, ואף בימים טובים היה כן, וכן הוא במכילתא⁴⁰¹, אלא שבפסח אתא לחם עוני ונרעה לפלגא אפי' חל בשבת⁴⁰², והוא שאמרו בסס' ברכות [ל"ט ב] הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע, ועכשיו נהגו ליטול שלש לקיים לחם משנה בהמוציא, ולחם עוני בפרוסה⁴⁰³, וכך כתובה גדולי הרבנים⁴⁰⁷, בפירוש סוגיא זו, ולא עוד אלא שגדולי המפרשים⁴⁰⁸, היו נוהגים לכרוך בשלישית, והיו אימרים דרך צחות עניה זו לשוא שמרה, וכבר ביארנו שאין הכרח בשלימה ופרוסה על איו המוציא ועל איו אכילת מצה, ומתוך כך נשחטנו בענין זה המנהגים, מהם שמברכים על השלימה המוציא ועל הפרוסה על אכילת מצה שהרי לחם עוני על המצת הוא⁴⁰⁹, ומהם שהיו עושים שתי הברכות כאחת⁴¹⁰, שמאחר שנעשית בה מצוה נקיים בה האחרת וכמו שאמרו י"י, בפת של עירוב הואיל ואתעבידא בה חדא מצוה נעביד בה אחריתי, ויש י"י, מביאין ראיה לזו ממה שאמרו בברכות י"י, בענין הביאו לפניו פתיתין ושלמין, וירא שמים יוצא די שתיהם והוא שמניח פרוסה בחוץ שלימה ובוצע, ר"ל שבוצע על הפתיתין, שאם לא כן פתיתין מאי עבידהייהו, ועליה אמרו הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע, ומכל מקום גאוני הראשונים⁴¹¹,

(קטז ע"א) כבר ביארנו במשנה שחרוסת מצוה, אלא שנחלקו בענין המצוה, מהם שאמרו זכר לתפוח שמשימים אותו בחרוסת שהיו יושבות בשדות תחת התפוח כמו שאמרו בסוטה (י"א ב) ומהם שאמרו זכר לטיט, שהחרוסת דומה לו, ומתוך כך אמרו צריך לקווייה וצריך לסמוכי, ר"ל ליתן בתוכו דברים שיש בהם קיוהא זכר לתפוח, ולסמוכי ר"ל לעבותו זכר לטיט, ופירשו הגאונים ו"ל שנותנין לתוכו תכלין זכר לתבן כגון קנמון וזנגבול שהם דומים לתבן י"י, וכך היו תגרי חרך שבידושלים אומרים באו וקחו לכם תכלין למצוה, וענין תגרי חרך הוא שיש בחניות חלונות כעין פתחים שדרך בהם מניחים תכלין על שולחנות שבחוץ ביום זה, מפני שיום ארבעה עשר אסור בעשיית מלאכה י"י, ומתוך שאין זו מלאכה

משה בר' יוסף, 411 ברכות לט ב, ובנרמס חסר כאן והשלמתי עפ"י הכתי"י. 412 כ"ה ברי"ה, ובתוס' ד"ה מה, והר"ן בסוגיא, וע"י בר"י ענין כאן. 413 לט ב, 414 רב דאי גאון, והביא הרמב"ן בליקוטים בברכות שם, והר"ן והמהר"ם חלאנה כאן, 415 ברכות לח א, 416 ע"י בר"ח ובר"יף כאן, וע"י בב"י סי' תעג, שכי' המרדכי בסם הרוקח שלכך משימין בחרוסת קנה וקנמון וזנגבול, לפי שאיך לזותן היטב שלא יהא בהן תושין קישין, והגו זכר לשיש שהיה תבן מעורב עם הטיט, ורש"י ורשב"ם פירשו באופן אחר, 417 ובמכתם כ"י הטעם, שמפני דוב המין העם שכעיר ירושלים לא היו החנונים יכולין

ק"ו ב, 403 כ"ה כתשוה"ג שיע"ת סי' קטו, הלי"פ סי' קנה, סדרעיג ח"ב יט ע"א וע"י א וע"י ב, וע"י בהסרדס לרש"י סי' צא, ובאר"ן ח"א סי' קג, 404 בשלח מסכת דיוסע פרש' ד, 405 וכ"כ במכתם שכי"ג בדעת הר"ף, וע"י בטואריח סי' תעה משי"ב בשם חלוף מנהיגם, שיש לחלק בין שבת לחול, 406 כחזו שברכת אכילת מצה על הפרוסה, 407 רש"י ד"ה אף, 408 הראב"ד, ולפי שעה לא מצאחי, יבמכתם כי בטתם, ונהגו ג"כ לעשית מצוה בשלשתן, שעושיין מצות כריכה בשלישית, וע"י בטואריח שם, 409 שי"ת רש"י ירשב"ם, 410 כ"ה בתוס' ד"ה מה, בשם הר"י פנחס מאני חר"י יום טוב, ובמכתם בשם הרב ר'

הלכות פסח תעג תקמג

שכר ולבסוף מדרו חייבם בעבודה קשה לכן יש לאכול החרת שתחילתה ק מתוקה ק חל
 ורכה וסופה קשה וסר דהיינו כשהקלה שלה מתקשה כעץ ונעשה מר בלענה :
 לא א ואם אין לו חזרת יחזיר אחר עולשין ואם אין לו עולשין יחזיר אחר תסכא
 ואם אין לו תסכא יחזיר אחר חרובינא ואם אין לו חרובינא אזי יקה הסרור
 דהיינו לענה ואם אין לו אפי' סרור יקה נ איזה ידק מר שירצה נ לפי שי"א שכל
 ידק מר שראוי לאכילה נקרא סרור כלשון תורה ה והוא שיש לו שרף (פי'
 כשמתכין בו ה וסוחטין אותו במקום חתוכו יוצא מטנו מזהל לכן כחלב) ופניו
 מכסיפין דהיינו שעלה שלו ו אינו ירוק מאיד בעלי הכרשים ובצלים ושאר ירקות
 אלא טטה קצת ללובן הנוטה לשחרות שקורין ו (נלויכליך בל"ה) ומים לא יברך
 עליהם ח שהעיקר הוא כסברא הראשונה ואם אין לו ידק שיש לו שרף ופניו
 מכסיפין טוב שיאכל איזה ידק אחר שיש בו סרירות קצת לזכר בעלמא וא"צ כזית
 וכן ט מי שהוא חולה או איסטנים ואינו יכול לאכול סרור טוב שילעוס מעט עד
 שירגיש מעט סרירות בפיו לזכר בעלמא בלא ברכה וזהו בשא"א לו כלל אבל
 חייב אדם לדחוק א"ע לקיים מצות הכמים לאכול כזית שלם אף אם יכאוב עליו
 ושיעור כזית ית' בס"י תפ"ו ע"ש :

לב י החרוסת צריך להיות עב לפי שהיא זכר למים שנשתעבדו בו אבותינו
 ואח"כ צריך יא לרכך אותו במשקה יג זכר לדם ויש לרככו יג במשקה אדום
 בנן תומין או יין אדומים ויש לעשות החרוסת יד ספירות שנמשלו בהם כנסת
 ישראל כגון תאנים שנאמר התאנה חנטה פניה ואנחים שנאמר אל גינת אגוז
 ותמרים שנאמר אעלה נחמר ורמונים שנאמר כפלה הרמון ותפוחים זכר לתחת
 התפוח עוררתך שהיו יולדות שם בניהם בלא עצב ושקדי' על שם ששקד הקב"ה
 על הקץ לעשות ומעיקר הדין יכול לעשותו אפי' סו מידקות ולרככו אפי' במים
 ושאר משקין אבל עכ"פ צריך ליתן לתוכו דבר שיש בו סו קיוהא כגון יו תפוחי'
 או יין ותומין זכר יח לשיעבוד שהיו משתעבדי' בישראל עד שהיו שיניהם קיהות :
לג תצריך ליתן בתוכו יט תבלין הדומין לתבן כ כגון קנבון וזנגביל כל שאינן
 גידוכין הדק היטב ויש בהן לאחר הדיכה חוטין קשין וארוכין קצת כמו תבן
 זכר לתבן שהיו מנבלין בתוך המים :

לד אם הל פסח בשבת צריך לזחר לרכך כז החרוסת במשקה מע"ש ואם שכח
 לרככו מע"ש כג ירככו בשבת ע"י שינוי דהיינו שמתחלה יתן המשקה לתוך
 הכלי ואח"כ יתן לתוכו החרוסת ויכול לערבו באצבעו או אוהו בכלי ומענגע עד
 שיתערב עיין סימן שכ"א :

לה אחר שאכלו מהירקות בטיבול צריך ליקח מצה האמצעית משלשה מצות
 המנחים לפניו בקערה ולבצוע סקצתה מטעם שיתבאר ונהגו כל ישראל
 שמקצת זה שבוצעים מהמצה עושין בו ג"כ מצוה אחת דהיינו שמשטרין אותו
 לאפיקומן ולפיכך כד נכון הדבר שיהיה מקצת הזוה רוב המצה שאפיקומן היא
 מצוה חשובה שהוא לנו במקום הפסח כה ונהגין להצניעו תחת הספה זכר
 למשארותם צרותם בשמלותם נו ויש שכורכין אותו במטפחת ומשימין על שכמם
 זכר ליציאת מצרים :

לו ומקצתה השני צריך להחזירו לקערה וליתן אותו בתוך כי מצות כו השלמות
 כדי לומר עליו ההגדה לפי שצ"ל ההגדה על מצה הראוי לצאת בה י"ה
 שנאמר 'תאכל עליו מצות לחם עוני ודרשו חכמים שעונין עליו דברים הרבה
 ומתוך שנאמר לחם עוני חסר וא"ו דרשו חכמים לחם עוני מה דרכו של עני
 בפרוסה אף כאן בפרוסה שהמצה שיוצא בת י"ה לא תהיה שלימה אלא פרוסת
 ועליה יאמר ההגדה (ובסימן תע"ה יתבאר למה משימין אותו בתוך כי השלימה)
 אח"כ נוהגין להגביה נח הקערה שבה המצות ואומרים הא לחמא זכ"ו עד מה
 גשתנה וא"צ לחסיר התבשילין מהקערה כט קודם ההגבהה אלא יכול להגביהה
 עם כל הדברים שעליה :

